

TROMS fylkeskommune
ROMSSA fylkkasuohkan

REGISTRERINGSRAPPORT KULTURETATEN

SAKSNR	17/14584	ØK-KART	
--------	----------	---------	--

KOMMUNE	Tromsø	STED	Norheim	GNR/BNR	118/25
---------	--------	------	---------	---------	--------

ANGÅENDE	Detaljregulering plan id. 1888 – Norheim
----------	--

OPPDRAG	Arkeologisk registrering	REGISTRERINGSDATO	18. juni til 4. juli 2018
---------	--------------------------	-------------------	---------------------------

NY REGISTRERING AV ARKEOLOGISK LOKALITET	Ingen funn av automatisk fredete kulturminner
--	---

INNBERETNING	Marte Foss Tveiten	INNBERETNINGSDATO	17.07.2018
--------------	--------------------	-------------------	------------

Figur 1: Gjenlagt sjakt på Norheim. Bildet er tatt mot øst. Foto: AN.

INNHold

FIGURLISTE	2
BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN	3
DELTAKERE PÅ UNDERSØKELSEN	3
SAMMENDRAG	3
OMRÅDEBESKRIVELSE	4
METODE	6
GJENNOMGANG AV UNDERSØKELSEN:	8
SAMMENDRAG OG KONKLUSJON ETTER UNDERSØKELSENE PÅ NORHEIM:	11

FIGURLISTE

Figur 1: Gjenlagt sjakt på Norheim.	1
Figur 2: Tromsøya med undersøkelsesområdet markert.	3
Figur 3: Forlatte gårdsbygninger på Norheim.	4
Figur 4: Kart over undersøkelsesområdet.	5
Figur 5: Illustrasjonsbilde av vegetasjonen i østre halvdel av undersøkelsesområdet.	5
Figur 6: Oversiktskart over undersøkelsesområdet.	6
Figur 7: Prøvestikk RB206.	8
Figur 8: Stratigrafi i prøvestikk RB219.	8
Figur 9: Kart over prøvestikk på østre halvdel av undersøkelsesområdet.	9
Figur 10: Kart over sjakter og prøvestikk i nedre halvdel av undersøkelsesområdet.	10
Figur 11: Sjakt OS275.	10
Figur 12: Sjakt OS264.	11

BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN

I forbindelse med planlagt utbygging av Norheim i Tromsø kommune ble det vedtatt at det skulle gjennomføres §9-undersøkelser av planområdet. Oppdragsgiver var Peab Eiendomsutvikling Nord AS.

Like nord for planområdet er det i løpet av de siste årene gjort funn av gjenstander blant annet av flint, metall og bein, framkommet ved metallsøk og åkervandring. Funnene viser at det i dette området har vært bosetning/aktivitet i potensielt flere tusen år. Det var derfor gode muligheter for at det også på Norheim kunne finnes automatisk fredete kulturminner som kunne komme i konflikt med den planlagte utbyggingen. Undersøkelsen av planområdet var nødvendig for å avklare dette.

Deltakere på undersøkelsen

Deltakere på undersøkelsen var feltarkeologene Sunniva Eidissen Bystad (SEB), Anders Nilsen (AN), Yassin Nyang Karoliussen (YNK), Tor Ketil Krokmyrdal (TKK) og Marte Foss Tveiten (MFT). Rapportansvarlig var Marte Foss Tveiten, med bidrag fra Sunniva Eidissen Bystad.

Figur 2: Tromsøya med undersøkelsesområdet markert.

Gravemaskinfører var Kent Isaksen fra Alf Isaksen Maskin AS.

Sammendrag

Planområdet på Norheim ble undersøkt i løpet av 13 dager i felt, i tidsrommet 18. juni til 4. juli 2018. Fem dager ble brukt til sjaktning med gravemaskin og åtte dager til prøvestikking. Det ble ikke gjort funn av automatisk fredete kulturminner.

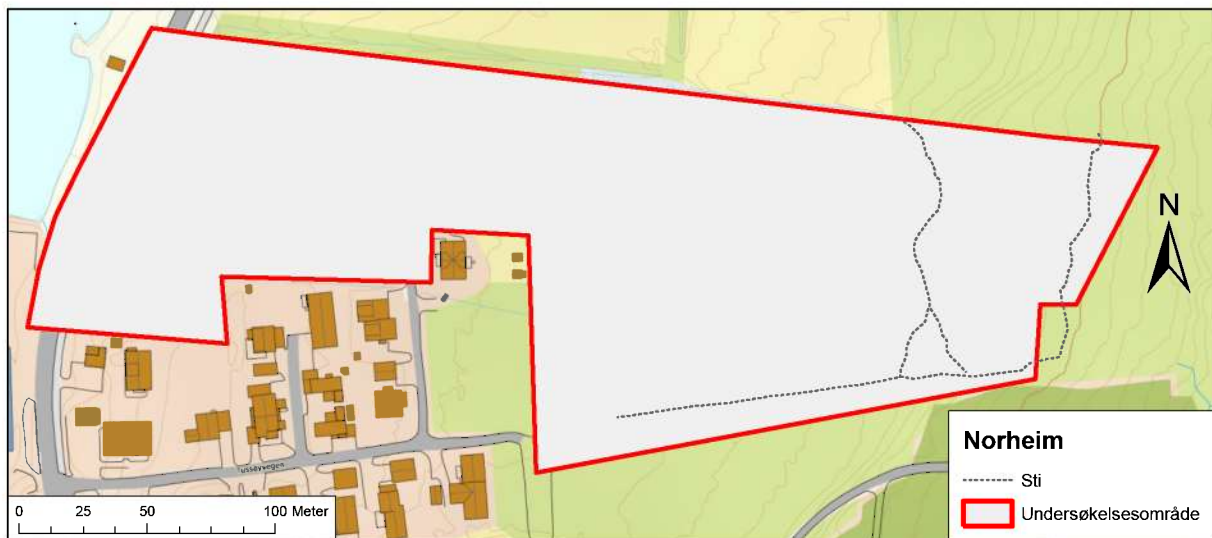
OMRÅDEBESKRIVELSE

Norheim er en gammel gårdseiendom som ligger på sørvestsida av Tromsøya i Tromsø kommune. Det i dag forlatte hovedhuset ligger ca 70 meter ovenfor fjæra, og er tilknyttet en fjøs og to (tre) mindre driftsbygninger. Området rundt gården har tidligere vært oppdyrket, men jorda drives ikke lenger i dag. I dag har moderne bolighus, leilighetskompleks og en gravlund blitt oppført helt inn mot eiendommen i sør. Mot nord er det dyrket mark, adskilt fra Norheim av en bekk og ei rekke med trær.

Figur 3: Forlatte gårdsbygninger på Norheim en idyllisk sommerdag. Hovedhuset ligger bak den lille bygningen til venstre i bildet, usynlig bak noen store trær. Bildet er tatt mot vest. Foto: MFT.

Om lag 200 meter ovenfor fjæra, 130 meter ovenfor hovedhuset, starter nedre del av ei stor myr. Myra strekker seg oppover i en trekantform med sider på grovt regnet 130x130x170 meter, og ligger i sin helhet innenfor planområdet. Myra er dekket av lett skog, og skogen fortsetter fra myra og videre oppover. Også ovenfor myra er terrenget svært fuktig, noe som gjenspeiles i at vegetasjonen på bakken preges av gress, ballblom og bregner. Stiene som går gjennom området er gjørmete, og det sildrer små, grunne bekker flere steder, også under bakken. Stiene er likevel godt opptørkede og området er tydelig mye i bruk til turer og lufting av hunder.

Figur 4: Kart over undersøkelsesområdet.

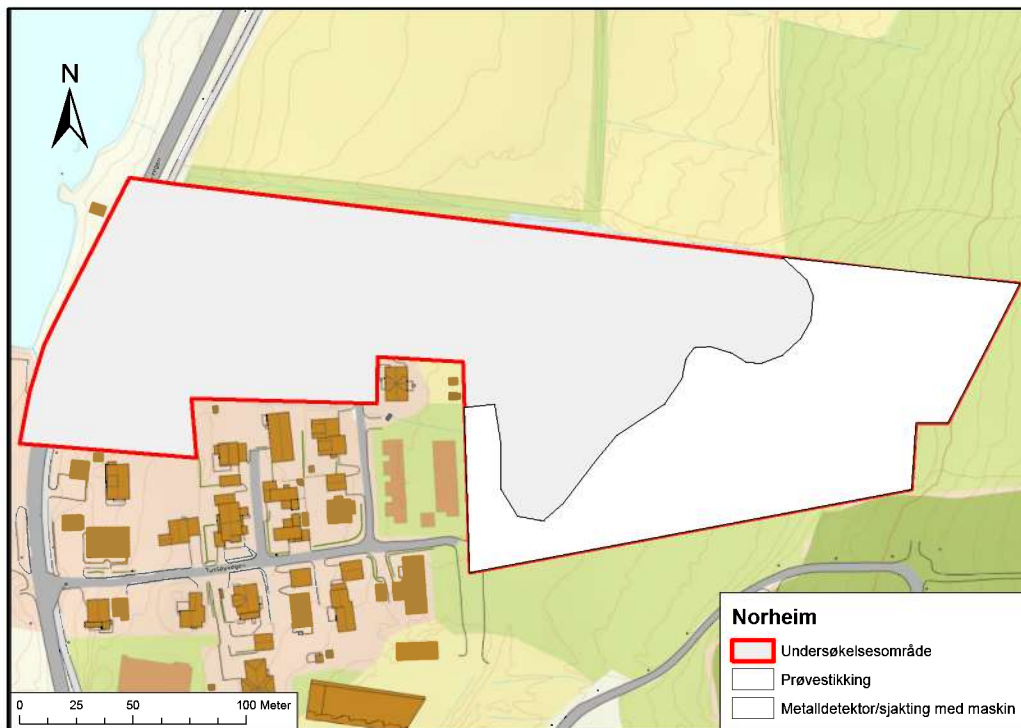

Figur 5: Illustrasjonsbilde av vegetasjonen i østre halvdel av undersøkelsesområdet (hvor det ble prøvestukket). Den lille bekken som ses på bildet ble benyttet til vannsålning. Foto: MFT.

En rekke løsfunn har vært funnet ved hjelp av metaldetektor og overflatebefaring like nord for Norheim. Der har det i tidsrommet 2015-2017 blitt funnet gjenstander av blant annet metall, bein og flint, som viser at det her har vært bosetning gjennom lang tid i dette området. Det var med andre ord potensiale for å finne spor etter gammel bosetning også på Norheim. I Hamna, nordvest på Tromsøya, er det funnet flere boplasser/aktivitetsområder fra steinalder/tidlig metalltid, beliggende på 10-28 meters høyde over havet. Undersøkelsesområdet på Norheim strekker seg fra fjæra og opp til ca 27 meter over havet på det høyeste og er dermed i akkurat samme «sone» som steinalderlokalitetene i Hamna.

METODE

Undersøkelsen ble gjennomført tredelt. Nedre del av undersøkelsesområdet, innmarka rundt gårdsbygningene, ble undersøkt ved hjelp av maskinell flateavdekking/sjaking med gravemaskin. Før sjakinga ble påbegynt ble dessuten denne delen undersøkt med metalldetektor av en metalldetektorist (Tor Ketil Krokmyrdal). Området øst og sør for den store myra ble prøvestukket. Selve myra ble ikke undersøkt. Se kartet under for situasjonsoversikt.

Figur 6: Oversiktskart over undersøkelsesområdet, som viser hvor det ble sjaket med maskin og hvor det ble prøvestukket. Den store myra ble ikke undersøkt.

Prøvestikking er særlig egnet til å lete etter spor fra steinalderen. Ved prøvestikking graves det ruter på 40x40 cm med spade og graveskje. Massene såldes lagvis – fortrinnsvis i vann dersom vann er tilgjengelig, ellers tørrsåldes massene. Massene undersøkes ned til det som kalles for steril grunn, det vil si ned til jordlag som er for gamle til å inneholde spor av menneskelig aktivitet. I en feltsituasjon vil definisjonen av hva som er steril grunn ofte være et skjønnsspørsmål. Erfaring viser imidlertid at funn gjerne ligger i de øverste lagene, og ofte rett under torva. Når man prøvestikker kan man velge å prøvestikke systematisk med jevn avstand, eller man kan prøvestikke strategisk ut fra skjønnsmessige vurderinger av hvor det er størst potensiale. I denne undersøkelsen ble det primært prøvestukket systematisk, men også strategisk med ekstra fokus på noen områder som utpekte seg som mer lovende.

Ved maskinell flateavdekking/sjaking benyttes det gravemaskin til å avdekke større flater. Ofte benyttes denne metoden på dyrka mark. Matjorda/torva skrapes forsiktig vekk med gravemaskinen og ved behov renses også overflaten manuelt ved hjelp av krafser. Sporene av strukturer viser seg som nedgravinger ned i steril grunn fylt med masser av annerledes kvalitet enn grunnen for øvrig. Typisk kan dette være spor etter stolpehull, pælehull, kokegrupper og nedgravinger av ymse slag. Alt som har ligget over steril grunn – i matjorda – vil som hovedregel være bortpløyd og ødelagt.

Alle digitale innmålinger ble gjort med en Trimble Geo7X (GPS) med programmet ArcPad. Kartene til rapporten ble laget i ArcMap 10.2.2, og det ble også laget en Intrasis-database med innmålingsdataene.

GJENNOMGANG AV UNDERSØKELSEN:

Øvre halvdel av planområdet skulle prøvestikkes, og vi begynte undersøkelsene i nordøstre hjørne. De første prøvestikkene viste at marka generelt var veldig våt med tykke lag av torv/organisk masse. Dette kunne man også lese av vegetasjonen i området, som var kraftig beveget av gress, bregner og ballblom. Mye råttne nedfallsskog og mange små, grunne bekker. Stiene som gikk gjennom området var generelt ganske gjørmete og vitnet også om en dårlig drenert undergrunn. Noen steder var torv-/gjørmelagene så tykke at det ikke var mulig å grave seg ned til steril grunn. Først og fremst gjaldt dette i tilknytning til den store myra, som da etter alt og dømme har en større utstrekning enn det som er avmerket på kartet. Men det gjaldt også for et område øst for myra, nærmere østkanten av planområdet. Prøvestikkene som ikke var mulig å grave til steril grunn er merket på kartet. De fuktige massene og tilsig av vann i prøvestikkene vanskeliggjorde også gravinga mange steder. Under laget med organisk masse kom vi, med få unntak, ned på mørkegrå, grov, steinete og grusete sand/silt. I de fleste prøvestikkene var det dessverre ikke mulig å grave seg gjennom dette laget og ned til et eventuelt neste lag, fordi prøvestikkene ble for dype.

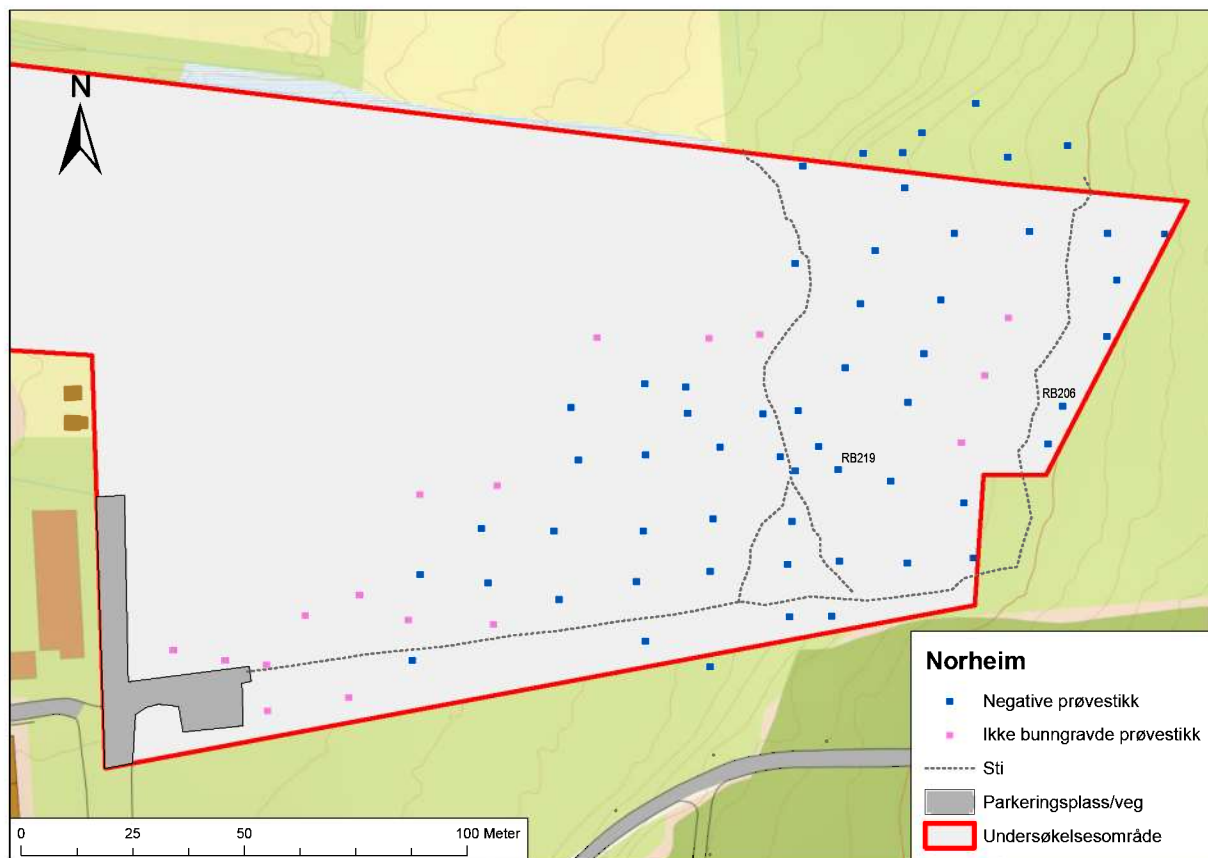

Figur 7: Prøvestikk RB206 helt øst i undersøkelsesområdet illustrerer de tykke massene med gjørmegjort av organisk masse og silt som preget store deler av området. Foto: SEB.

Figur 8: Stratigrafi i prøvestikk RB219, på området hvor stien deler seg ca midt i prøvestikkområdet. Her ble det stukket litt tettere enn ellers. Foto: MFT.

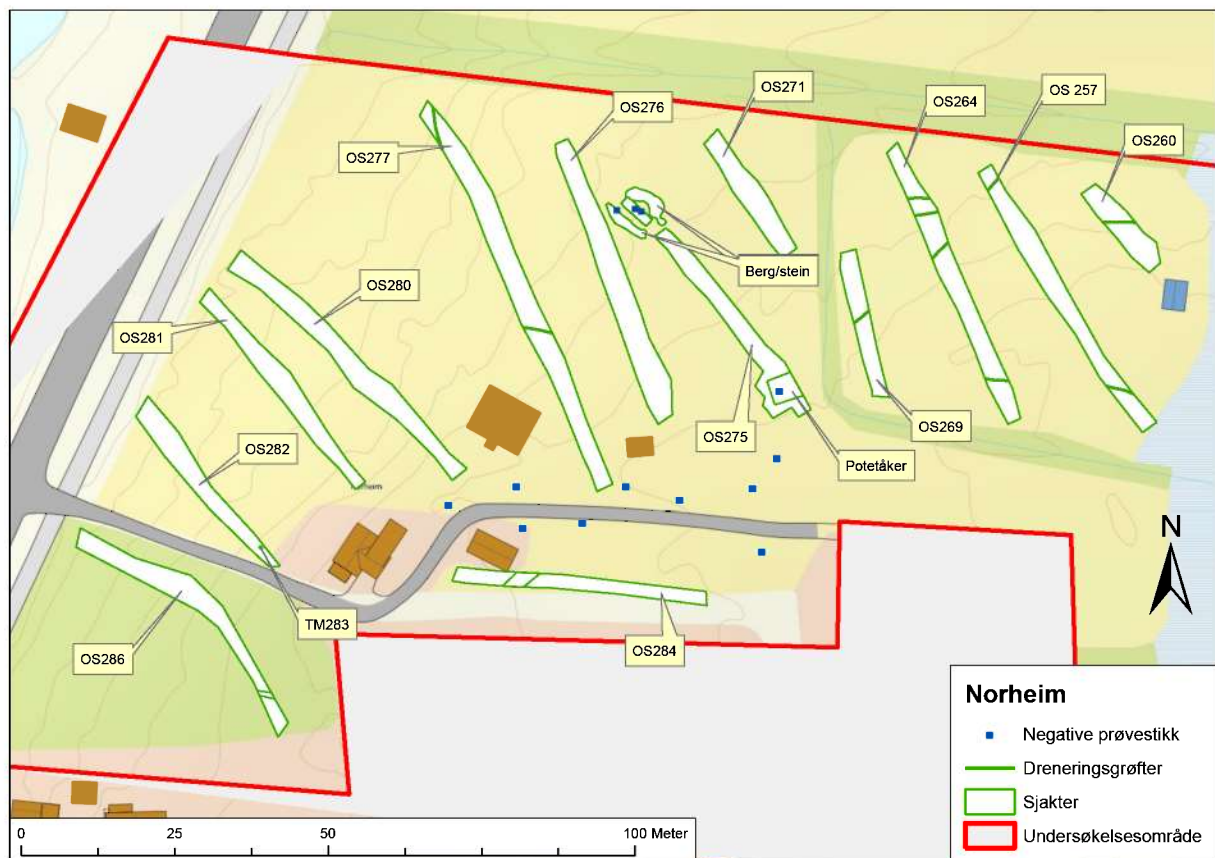
Vi arbeidet oss nokså systematisk nedover prøvestikkområdet, og prøvestakk med ca 15-20 meters avstand. Noen steder stakk vi tettere fordi vi vurderte at potensialet for funn kunne være høyere. Dette gjaldt primært to områder - det ene i nærheten av hvor stien deler seg midt på prøvestikkområdet, det andre helt nord på prøvestikkområdet. Begge disse stedene var det rygger/forhøyninger i landskapet med tørrere masser. På området mot nord av prøvestikkområdet havnet noen av prøvestikkene litt utenfor selve planområdet da vi fulgte en lovende liten rygg med fine, tørre sandmasser. Med unntak av de aller første prøvestikkene lengst nordøst, som ble tørrsåldet, ble alle prøvestikkene vannsåldet. Ingen av prøvestikkene på Norheim var funnførende.

Figur 9: Kart over prøvestikk på østre halvdel av undersøkelsesområdet. Prøvestikkene markert med rosa hadde så tykt torv-/gjømedekke at det ikke var mulig å grave ned til steril grunn.

Området som skulle sjaktes – nedre halvdel av planområdet – bestod av tidligere dyrka mark/innmark. Store deler av området lå i nordvestvendt hellende terreng. Selve gårdsbebyggelsen og deler av de gamle jordene lå på en flate. I nordøst var det noe myrdannelse. Samtlige sjakter ble lagt på tvers av området, så langt det var mulig. Se oversiktskart over sjaktene under. I noen deler av området var det ikke mulig å anlegge sjakter på grunn av store trær, dette gjelder området mellom OS 277 og OS 280, samt SV for OS 286. På gårdsveien ble det supplert med prøvestikk, som viste samme stratigrafi som de omliggende sjaktene.

Stratigrafien i sjaktene som ble lagt på de tidligere oppdyrkede områdene viste lite variasjon. Det øverste laget bestod av torv, og i sørøstre del av sjakt OS 257 myrtorv. Det andre laget bestod av et tynt dyrkingslag med rødbrun steinete sandjord og noe forvittra stein. Det tredje laget bestod, der det ble gravd «dypsjaakt» (ekstra dyp nedgravning for å sjekke stratigrafien) av marine avsetninger, blåaktig sandleire. Det forekom også berg og forvittra berg under lag to. Berg, forvittra berg og de marine avsetningene ble ansett som steril grunn.

Figur 10: Kart over sjakter og prøvestikk i nedre halvdel av undersøkelsesområdet.

Figur 11: Sjakt OS275 sett mot nordvest. Sjakta ble utvidet mot sørvest for å undersøke nedgravinga som er synlig på bildet. Nedgravinga viste seg å være sporene av en gammel potetåker. Foto: SEB.

På Norheim var samtlige sjakter funntomme hva gjaldt automatisk fredete kulturminner. Det forekom pløyespor og spor etter potetdyrking i flere av sjaktene og en moderne søppelnedgraving (TM 283) i sjakt OS 282. Størst tetthet av dyrkingsspor finnes i den nordøstre delen av åkerområdet. Nord-nordvest for OS 275 lå en opphøyning med sirkulær utforming, med flere store stein. Her ble det anlagt en manuell sjakt (fra sørøst til nordvest) inn i opphøyningen som avdekket at den bestod av to bergrygger som lå noenlunde parallelt, samt flere store steiner som kan ha blitt flyttet i forbindelse med rydding av åkeren. Mellom bergryggene var det anlagt et moderne søppelbål som inneholdt alt fra parfymeflasker i glass til sko og gårdsredskaper. Under dette laget lå det et tynt lysegrått sandlag, og under dette igjen, berg. I den nordvestre enden av OS 276 ble det også funnet et moderne brannlag med sko og annet søppel.

Figur 12: Sjakt OS264 med synlige dreneringsgrøfter, sett mot nordvest. Foto: YNK.

SAMMENDRAG OG KONKLUSJON ETTER UNDERSØKELSENE PÅ NORHEIM:

I forkant av undersøkelsen på Norheim var det store forhåpninger om å kunne gjøre funn av automatisk fredete kulturminner. Området ble grundig undersøkt både med prøvestikk, maskinell sjaktning og ved hjelp av metalldetektor i løpet av 13 arbeidsdager ute i felt. Det ble imidlertid ikke gjort funn av automatisk fredete kulturminner på Norheim i løpet av denne undersøkelsen.